

Katowice, dnia 20 listopada 2018 r.

Dr hab. Teresa Kurowska
Uniwersytet Śląski

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr. Mikołaja Budzikowskiego pt.: „ *Ograniczenia uprawnień właściciela nieruchomości rolnej w prawie administracyjnym*”, napisana pod kierunkiem naukowym prof zw. dr hab. Pawła Czechowskiego (Warszawa 2018, 212 s. maszynopisu) przygotowanej na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego

I. Uwagi wstępne

Pismem Dyrektora Instytutu Nauk Prawo-Administracyjnych Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 9 października 2018 r. zostałam zawiadomiona o powołaniu mnie przez Radę Naukową tegoż Instytutu na recenzenta w przewodzie doktorskim mgr. Mikołaja Budzikowskiego. Zgodnie z kryteriami określonymi w art. 12 ust. 1 pkt. 3 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tj. Dz. U. z 2017 r., poz. 1789) ocenie podlega, czy rozprawa doktorska mgr. Mikołaja Budzikowskiego spełnia wymogi przewidziane w art. 13 ust. 1 cytowanej ustawy, tj. czy stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Ocenie podlega w przypadku Pana mgr. Mikołaja Budzikowskiego jego rozprawa doktorska pod tytułem „Ograniczenia uprawnień właściciela nieruchomości rolnej w prawie administracyjnym.”

Rozprawa doktorska podlega ocenie z trzech punktów widzenia: formalno-redakcyjnego, metodologicznego oraz merytorycznego. Oczywiście najważniejsze znaczenie ma ocena merytoryczna.

II. Wybór problemu naukowego

Wybór problemu naukowego należy ocenić jednoznacznie pozytywnie. Rozprawa nt., „Ograniczenia uprawnień właściciela nieruchomości rolnej w prawie administracyjnym.” należy do prac z pogranicza prawa prywatnego i prawa publicznego. Autor wybrał temat trudny wymagający wiedzy zarówno zakresu prawa cywilnego (prawa rzeczowego - własności nieruchomości rolnej) oraz prawa administracyjnego. Tak określony temat pracy wymaga rozległej wiedzy z zakresu prawa rolnego oraz w niezbędnym zakresie prawa konstytucyjnego, co można dostrzec w prowadzonych rozważaniach szczegółowych.

Analiza zagadnień poruszanych przez Doktoranta dowodzi, że rozważania koncentrują się nie tylko na zagadnieniach materialnoprawnych ale i proceduralnych (w większości w części szczególnej - rozdziały IV, V i VI). Analiza doktryny, przepisów i judykatury z zakresu prawa cywilnego odnoszącej się do określenia istoty, treści i granic własności nieruchomości rolnych (i jej ochrony) oraz prawa administracyjnego dotyczących instrumentów prawnych i środków prawnych ingerujących w treść prawa własność nieruchomości, a w istocie ją ograniczających wskazuje na dużą wnikliwość badacza co, jak sędzę, pozwoliło mu na skonstruowanie oryginalnej konstrukcji pracy (zwłaszcza rozdziałów III, VI i VII) Rozważania dotyczące ograniczenia wykonywania własności nieruchomości w sferze korzystania i rozporządzania wyływające z przepisów prawa cywilnego (rzecowego) przedstawiono w niezbędnym zakresie a główny punkt ciężkości rozważań został przesunięty na analizę przepisów prawa publicznego ograniczających własność nieruchomości rolnej. Takie ujęcie jest konsekwencją określonego tematu pracy, w którym wyraźnie wyznaczono granice rozważań zakładając i - słusznie - że ograniczenia uprawnień właściciela nieruchomości rolnej w głównej mierze wyływają z przepisów prawa administracyjnego. Podkreślić zatem należy, że tytuł pracy w pełni oddaje jej zawartość.

III. Konstrukcja pracy, ocena metod badawczych oraz wykorzystana literatura

A. Konstrukcja pracy jest w zasadzie poprawna, z ewentualnymi korektami, o czym poniżej. Recenzowana rozprawa doktorska ma formę maszynopisu liczącego 230 stron (w tym: 212 stron tekstu i 28 stron bibliografii). Rozpoczyna ją *Spis treści* odzwierciedlający konstrukcję pracy. Brak jest skrótów do przytoczonych w tekście i przypisach aktów normatywnych, nazw. We *Wstępie* wprowadzając czytelnika w problematykę ograniczenia uprawnień właściciela

nieruchomości rolnej i ich różnorodności Autor nawiązuje do filozoficznej koncepcji wolności, klasyfikacji typologii form wolności, poczynając od zainicjowanej przez Św. Tomasza z Akwinu koncepcji wolności jako możliwości wyboru z wielu alternatyw oraz wolności jako wewnętrzno-moralnej autonomii; wyodrębnił on wolność ontologiczną i moralną. Następnie odwołując się do Ditricha von Hildebranda, który wyodrębnił wolność autodeterminacji (tj. wyboru) oraz wolność jako zdolność działania Doktorant trafnie zauważa, że podobnie jak wiele innych typologii są one powiązane z koncepcjami filozoficznymi człowieka. W późniejszych czasach legły one u podstaw konstruowania koncepcji autonomii woli i innych koncepcji cywilnoprawnych i administracyjnoprawnych. Po przedstawieniu zastosowanych metod badawczych Doktorant odwołuje się do metodyki podziału ograniczeń prawa własności nieruchomości zaproponowanej przez F. Longchamps'a w pracy „Ograniczenia własności nieruchomości w polskim prawie administracyjnym” (z 1939 r.), która będzie stanowiła swoisty punkt odniesienia.

W dalszej kolejności doktorant określa przedmiot badań, cel pracy i hipotezę badawczą.

Pierwszy rozdział poświęcony jest prezentacji pojęcia prawa własności w sferze regulacji ograniczających tj. ingerencji norm prawa administracyjnego w treść prawa własności. Prowadzone rozważania odnoszą się do własności jako pojęcia cywilistycznego; interdyscyplinarnego pojęcia systemu prawa, treści prawa własności, triady uprawnień właściciela rzeczy (rozporządzania, korzystania i posiadania) kodeksowych granic prawa własności oraz regulacji ograniczających w prawie własności nieruchomości.

W drugim rozdziale po uwagach wstępnych przedstawiono – w ujęciu historycznym - dwa modele ingerencji regulacji administracyjnoprawnych w sferę korzystania z nieruchomości a następnie w sferę rozporządzania : model prywatnoprawny oraz publicznoprawny (nakładający obowiązki, wprowadzający zakazy).

W trzecim rozdziale przedstawiono współczesne funkcje administracji związane z prawem własności nieruchomości, omawiając ich rodzaje.

W rozdziałach czwartym i piątym, które stanowią „swoisty pomost” pomiędzy rozważaniami ogólnej natury (rozd. I – III) a szczegółowymi, poświęconymi instrumentom prawnym ograniczającym uprawnienia własności nieruchomości rolnych, w kolejności

przedstawiono: koncepcję własności rolniczej, jej ochronę a także modele oddziaływania państwa na strukturę agrarną w wybranych krajach członkowskich Unii Europejskiej (rozdz. IV) oraz konstytucyjne, materialnoprawne i proceduralne środki ochrony prawa własności nieruchomości rolnej (rozdz. V).

Kolejny VI rozdział poświęcony jest podstawowym prawnie chronionym wartościom z uwagi na interes publiczny (jak, ustrój rolny, ład przestrzenny, ochrona środowiska i jego elementów (tu: gruntów rolnych, bezpieczeństwo państwa) w działalności państwa występującego w charakterze *imperium* (w sferze ograniczania uprawnień właściciela nieruchomości rolnej).

W rozdziale VII Doktorant dokonuje charakterystyki wertykalnej i horyzontalnej *imperium* państwa w prawie własności nieruchomości rolnej dotyczącej treści ograniczeń uprawnień właściciela nieruchomości rolnej w postaci nakazów i zakazów oraz konstrukcji złożonych.

Zakończenie stanowi podsumowanie dotychczasowych rozważań z wnioskami *de lege ferenda*.

Konstrukcja tytułów i podtytułów bardzo współczesna - nie budzi większych zastrzeżeń, chociaż pozostawiam pod rozwagę Autora zamianę kolejności rozdziałów IV i V z uwagi na systematykę pracy i spójność prowadzonych rozważań. Albowiem koncepcja własności rolniczej pozwala na określenie sytuacji prawnej rolnika (właściciela, posiadacza) nieruchomości rolnej, zwłaszcza w sferze uprawnienia do korzystania, w której to najsilniej ingerują przepisy administracyjnoprawne. Także w rozdziale VI po pkt. 6.4 należałoby, moim zdaniem, umieścić pkt. 6.6 bowiem grunty rolne są jednym z elementów środowiska.

Podtytuły są krótkie oddające istotę poruszanych zagadnień. Zaletą jest zakończenie każdego rozdziału konkluzjami, które Autor określił mianem „Podsumowanie”.

B. Lektora pracy Pana Michała Budzikowskiego dowodzi prawidłowo przeprowadzonego procesu badawczego. Autor z dużą erudycją porusza się zarówno w zakresie prawa cywilnego oraz prawa administracyjnego operując poprawnym warsztatem terminologicznym., chociaż są drobne błędy np. na s. 23 użyto zwrotu *spisanie* umowy a powinno być *zawarcie* umowy. Doktorant często w odniesieniu do normy konstytucyjnej używa potocznego określenia *zapis*, co jest błędem merytorycznym (s. 22,41, 45, 47, 135, 150).

Przeprowadzona analiza doktryny jak i judykatury jest logiczna, wywody uporządkowane a wnioski poprawne i przekonujące.

Zgodnie z przyjętymi we *Wstępie* pracy założeniami metodologicznymi Autor wykorzystał spośród trzech wskazanych metod badawczych: prawno-dogmatycznej, historycznej oraz prawno-porównawczej dwie pierwsze metody a odniesienia prawno-porównawcze tylko w niewielkim zakresie zostały wkomponowane do kilku wątków rozważań *Wstępu*, Rozdziału II i Rozdziału IV. Wartość poznawczą pracy znacznie wzbogaciłoby wprowadzenie odrębnego rozdziału względnie wkomponowanie uwag porównawczych przynajmniej do treści rozdziału VI i rozdziału VII. Obie metody są dopuszczalne.

Z uznaniem należy odnieść się do trafności wyboru i wykorzystania judykatury co pozwoliło niejednokrotnie na doprecyzowanie pojęć niedookreślonych dotyczących treści własności z art. 140 k.c., zwłaszcza klauzul generalnych oraz budzących kontrowersję problem zasadności stosowania niektórych form kontroli obrotu nieruchomościami wprowadzonymi ustawą z 16 kwietnia 2016 r. o wstrzymaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw. Ta część poruszanych rozważań jest nader interesująca.

C. Autor wykorzystał bogatą literaturę przedmiotu (210 pozycji, w tym 6 pozycji zagranicznych) oraz orzecznictwo : Trybunału Konstytucyjnego (15 poz.), Sądu Najwyższego (20 poz.), Naczelnego Sądu Administracyjnego (14 poz.) innych sądów (3 poz.). Z uwagi zakreślony przedmiot rozprawy należy ją uznać za w pełni reprezentatywną.

IV. Ocena formalno-techniczna pracy

Oceniając pracę z formalno-redakcyjnego punktu widzenia można zarzucić Autorowi pewną niestaranność redakcyjną, a mianowicie: w niektórych przypisach (na ss.16, 18, 19, 31, 38, 41 44, 48, 53, 61, 73, 75, 84, 96,111, 119) w cytowanych publikacjach brak wskazania stron. Tego rodzaju błędy formalne zdarzają się dosyć często. Bardziej staranna korekta wyeliminowałaby je. Jednak nie wpływają one na pozytywną ocenę pracy.

Autor w pracy przyjął jednolitą szatę graficzną rozpoczynając nowe myśli (wypowiedzi) od wcięcia akapitu, co ułatwia odbiór merytoryczny pracy.

V. Ocena merytoryczna pracy

Już na wstępie pozwolę sobie skomplementować Doktoranta za odwagę i trafność wyboru problemu badawczego. Prace „na styku” prawa prywatnego i prawa publicznego zawsze były kuszące ale nie zawsze wносиły znaczący wkład w rozwój danej dyscypliny naukowej, jeśli badacz nie miał odpowiedniego przygotowania warsztatowego z wielu dziedzin i dyscyplin naukowych. Doktorantowi tego odmówić nie można. Lektura rozprawy dowodzi Jego erudycji co skutkuje pewną swobodą w zakresie wyboru przedmiotu badań „...prawne ograniczenie uprawnień właściciela nieruchomości rolnej skutkujące wprowadzeniem nakazów i zakazów, które kształtują treść prawa własności” (s. 9); określeniu hipotezy badawczej zawartej w pytaniu: „czy państwo, działając w sferze *imperium*, nie wkracza zbyt często, głęboko i łatwo w sferę prawa własności nieruchomości rolnej wyłącznie w celu wyręczenia się nim w zadaniach, które winny spoczywać tylko na administracji?” (s. 10) Odpowiedzi udzielają wnioski z przeprowadzonej analizy przepisów prawnych, wyartykułowane w rozdziale 7.2 i 7.3. W *Podsumowaniu* Autor sformułował tezę końcową, odwołując się do poglądu A. Stelmachowskiego „ograniczenia uprawnień właściciela nieruchomości rolnej mające miejsce w prawie administracyjnym przekroczyły znacznie poziom równowagi między prawami a obowiązkami właściciela, wyraźnie wskazując na przewagę obowiązków. Skoro nie jest możliwe całkowite wyeliminowanie prawa cywilnego ze stosunków majątkowych oraz zrezygnowanie z metody administracyjnej. To konieczne jest jednak właściwe wyważenie proporcji. (s.212). Pogląd Profesora jest nadal ciągle aktualny; - formułowania celu rozprawy, który Autor określił zainspirowany metodyką podziału ograniczeń prawa własności nieruchomości w prawie administracyjnym, przyjętą przez F. Longchamps`a w pracy pod tym samym tytułem (z 1939 r.), w której to stwierdza, że „skoro nie można oprzeć się na uprawnieniach właściciela jako jedynej podstawie podziału, ze względu na negatywną konstrukcję własności, to ograniczenia można podzielić na: .. - polegające na znoszeniu (*pati*) działania innych czynników, odnoszącego się do nieruchomości; - dotyczące swobody działania właściciela wobec nieruchomości (*facere, non facere*). a (...) Linie podziału wyznacza rodzaj obowiązku właściciela. Może on albo obejmować czynności, wykonywane przez właściciela lub naruszać jego wyłączność podejmowania konkretnych działań wobec rzeczy”. (...) Ograniczenia, polegające na obowiązku zaniechania lub działania właściciela nieruchomości rolnej podzielono na te, które dotyczą czynności prawnych z zakresu prawa prywatnego oraz te, które dotyczą wszelkich innych czynności” (s. 8). Pierwsze z nich zmniejszają swobodę dyspozycji prywatnoprawnych, mających za przedmiot nieruchomość jako taką (chodzi tu o czynności dwustronne jak zbycie, obciążenie), a drugie dotyczą innych czynności poza czynnościami prywatnoprawnymi i odnoszą się do działań właściciela wobec nieruchomości rolnej, które stają się przedmiotem zakazu, nakazu lub określenia sposobu korzystania z nieruchomości. Doktorant zainspirowany powyższym modelem przedstawił w rozdziale VII autorski zmodyfikowany model ograniczeń uprawnień właściciela nieruchomości rolnej, której inspiracji dodatkowo poszukiwał, jak sądzę, w przedstawionej w rozdziale IV koncepcji własności

rolniczej. Pozwala ona na określenie sytuacji prawnej właściciela nieruchomości rolnej wchodzącej w skład prowadzonego gospodarstwa rolnego. Poza nakazami i zakazami Doktorant proponuje (na s. 191- 196) tzw. „konstrukcje złożone”, które Jego zdaniem można wyodrębnić z uwagi na zaistnienie takiej sytuacji, w której właściciel nieruchomości zostanie „opieczony” zbiorami nakazów i zakazów w zależności od przedmiotu obciążenia i celu ich nałożenia. Nie podzielam tego poglądu uważam, że nie ma potrzeby tworzenia nowych „bytów”, gdyż nadal będą to nakazy lub zakazy, których źródeł poszukiwać będziemy w dynamicznie rozwijających się różnorodnych regulacjach prawnych o charakterze ochronnym. Niewątpliwie ograniczają one uprawnienia właściciela nieruchomości rolnej, mogą kształtować sposób jego zachowania względem nieruchomości. Nie znajduję jednak uzasadnienia i kryterium wyodrębnienia tej dodatkowej konstrukcji oraz tworzenia rozszerzonego modelu podziału.

Natomiast ciekawe są rozważania przedstawione w rozdziałach III, V i VI.

W rozdziale III -cim przedstawiono rozważania dotyczące współczesnych funkcji administracji związanych z prawem własności nieruchomości, podnosząc, że wśród najczęściej wymienianych wyróżnić można funkcje: kształtujące, nadzorcze, ograniczania ukształtowanych praw podmiotowych, policyjną i stymulacyjną. Autor zasadnie podnosi, że charakter rozprawy nakazuje traktować funkcje administracji jako koncepcję teoretyczną, uogólniającą wyznaczone przez ustawodawcę zadania i cele, które to są kierunkami działania. Katalog owych kierunków utworzony zostanie przez określenie pola ograniczeń, na których dochodzi do styku funkcji administracji z określonym działaniem lub niedziałaniem właściciela nieruchomości rolnej. Przy czym zastrzega się, że powyżej wymienione funkcje administracji nie powinny być umiejscowione wspólnie z pojęciami właściwości lub kompetencji organu administracyjnego. Trafnie Autor podnosi, że najbardziej przydatna na potrzeby pracy jest *funkcja: kształtująca administracji* (ze względu na stanowienie norm uszczegóławiających regulację ustawową, a tym samym przekładających możliwość ustalenia ostatecznej treści ograniczeń uprawnień właściciela nieruchomości. To standardy konstytucyjne nakazują określenie granic prawa własności w oparciu o przepisy rangi ustawowej, których przedmiotem jest ograniczenie indywidualnych uprawnień właściciela nieruchomości rolnej w celu realizacji celu publicznego, pochodzić ono musi od władzy ustawodawczej. Wielokrotnie w materii tzw. przekraczania granic delegacji ustawowej wypowiedział się Trybunał Konstytucyjny podnosząc, że ustawa musi wymienić wszystkie ograniczenia wolności właściciela nieruchomości oraz określać ich granice. Doprecyzowanie sformułowań ustawowych ma miejsce w sytuacji, gdy ustawodawca umieścił tzw. delegację ustawową. Uwagę tą odnieść możemy do ustanowionych mocą uchwały rady gminy planów miejscowych, tworzonych obszarów specjalnych ustanawiających ograniczenia konkretnych praw podmiotowych właściciela nieruchomości w sferze korzystania. Określają one miejsce i czas ich obowiązywania pozwalając na ustalenie treści i okresu obowiązywania treści

ograniczeń uprawnień właściciela nieruchomości rolnej); - *funkcja nadzorcza (kontrolna)*, dominująca, jest niezwykle istotna albowiem reguluje w aktach prawnych prawa podmiotowe właściciela nieruchomości; - *funkcja ograniczania ukształtowanych praw podmiotowych*, w jej ramach organ administracji, na podstawie przepisów lecz także zgodnie ze swoją wolą determinuje treść tych prawa uszczuplając możliwość działania uprawnionego lub pozbawiając go jego prawa; - *funkcja stymulacyjna*, którą Autor omawia dosyć wnikliwie zauważając, że w części realizuje ona zadania podobne jak funkcja kształtująca w odniesieniu do planowania i zagospodarowania przestrzennego na obszarach wiejskich. Proszę zatem określić czy te funkcje krzyżują się, uzupełniają czy wykluczają z punktu widzenia przedmiotu zakreślonego tematem pracy? oraz w jakim zakresie oddziałują one na sferę uprawnień właściciela nieruchomości rolnej.

W rozdziale V zatytułowanym „Konstytucyjne, materialnoprawne i proceduralne środki ochrony prawa własności nieruchomości” przedstawiono trzy rodzaje ochrony prawnej właściciela nieruchomości rolnej (konstytucyjną, cywilistyczną, administracyjną, słusznie podkreślając, że najpełniejsza z punktu widzenia kompleksowości tej ochrony jest model ochrony cywilnoprawnej realizowany przez zbiór środków ochrony, do których powszechnie zaliczają się roszczenia windykacyjne i negatoryjne, tzw. roszczenia uzupełniające, roszczenia posesoryjne, roszczenia procesowe czy też pomoc własna i inne poprawnie przedstawione przez Autora na s.107-115. Zwraca uwagę ciekawa argumentacja odnosząca się do ochrony konstytucyjnej. Ochrona konstytucyjna własności nieruchomości rolnej jest przedmiotem licznych orzeczeń sądowych w związku z wejściem w życie przepisów ustawy z dnia 16.04.2016 r. o wstrzymaniu sprzedaży nieruchomości z Zasoby Własności Rolnej Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw dokonując daleko idących zmian w ustawie z 11.04.2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnych. Wprowadziły one nadmiernie kazuistyczną regulację w zakresie obrotu nieruchomościami rolnymi rodząc wątpliwości co do zgodności z Konstytucją niektórych przepisów tej ustawy. Przyjmując wykładnie zaproponowaną w pracy przez Autora proszę o określenie znaczenia normy konstytucyjnej art. 23 Konstytucji dla ochrony konstytucyjnej właściciela nieruchomości rolnej.

Niezwykle ciekawe rozważania i uwagi Autor przedstawił w rozdziale VI zatytułowanym, Działalność państwa o charakterze *imperium* w sferze ograniczania uprawnień właściciela nieruchomości rolnej. Podtytuły tego rozdziału jak i rozważania zawarte w *Zagadnieniach wstępnych* (6.1.) wskazują, że Autor analizie poddał chronione przez *imperium* państwa wartości: ustrój rolny, ład przestrzenny, ochrona środowiska, bezpieczeństwo państwa, ochrona gruntów rolnych poprzez zapobieganie ich degradacji.

Nasuwa się pierwsza uwaga, skoro grunt rolnych jest jednym z elementów ochrony środowiska więc, z uwagi na systematykę omawianego rozdziału, rozważania odnoszące się do ochrony

gruntów rolnych powinny zostać umieszczone w podtytule 6.4. ochrona środowiska lub po nim. Pojęcia *ład przestrzenny* oraz *ochrona środowiska i zrównoważone rolnictwo* zostały prawnie zdefiniowane i jako takie stanowią wartość prawnie chronioną. Natomiast do pojęcia *ustroj rolnych* takiego odniesienia brak. Niemniej jednak odnosi się wrażenie, że Autor intuicyjnie wyczuwa potrzebę uznania *ustroju rolnego* za wartość prawnie chronioną. Odpowiedzi na pytanie o jego treść poszukiwać należałoby w Preambule do ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego, która ma tylko charakter postulatyczny a nie normatywny. Zawarty w preambule zespół wartości jak: bezpieczeństwo żywnościowe ściśle powiązane ze zrównoważonym rolnictwem, zgodnym z ochroną środowiska, sprzyjające rozwojowi obszarów wiejskich mógłby stanowić zbiór wartości prawnie chronionych, jeśli znalazłby się on w słowniczku definicji jednak pod warunkiem, że przepisy cytowanej ustawy nie będą ograniczały się tylko do ochrony gospodarstw rodzinnych, albowiem w istocie mają one zastosowanie do wszystkich gospodarstw rolnych nawet tych przybierających cywilnoprawne formy organizacji. (spółek osobowych oraz kapitałowych regulowanych przepisami k.c. czy prawa spółek).

Pomimo uwag polemicznych i zastrzeżeń, które Autor może wykorzystać przygotowując pracę do publikacji uważam rozprawę doktorską za znaczący wkład do nauki prawa rolnego.

VI. Wnioski końcowe

Stwierdzam, że przedłożona rozprawa Pana mgr. Michała Budzikowskiego pt.: „*Ograniczenia uprawnień właściciela nieruchomości rolnej w prawie administracyjnym.*” zawiera rozwiązania licznych problemów - natury teoretycznej – powstałych w praktyce stosowania prawa. Stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wskazuje, że Doktorant posiada ogólną wiedzę teoretyczną w zakresie nauk prawnych, a także umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Zatem recenzowana rozprawa spełnia kryteria stawiane rozprawom doktorskim – określonym w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tj. Dz. U. z 2017 r., poz. 1789)

Z pełnym przekonaniem mogę stwierdzić, że recenzowana rozprawa stanowić może podstawę nadania Panu mgr. Michałowi Budzikowskiemu stopnia doktora nauk prawnych.

